

INHOUD

INLEIDING

03. Kunstzaken

NIEUWS

04. Federatie Beeldrechten, Steunfonds, Value Gap

05. Kunst in de openbare ruimte, Renseigneringsverplichting

CONTINUÏTEIT BEELDRECHT

06. Wim Drion neemt afscheid

INDIVIDUEEL

08. NFT: hybride, inbreukmakend of smart?

COLLECTIEF

10. Appropriation art: de Pictoright-richtlijn in de praktijk

VERKOCHT

13. 'Balische zusjes op 't tempelfeest' van Willem Gerard Hofker

EVEN VOORSTELLEN

14. Tot volgend jaar!

PICTORIGHT FONDS

15. Meer diversiteit in kinderboeken

COLOFON

Redactie & productie
Marcel van de Graaf, Pictoright

Eindredactie
Willemijn de Jonge, Mijnerwerk

Vormgeving
De Designpolitie, Amsterdam

Drukwerk en verspreiding
Zwaan Lenoir, Wormerveer

Dit is een uitgave van Pictoright, de auteursrechtenorganisatie voor beeldmakers. Pictoright verdeelt collectieve vergoedingen, exploiteert primaire rechten, verleent juridische bijstand en zet zich in voor een betere auteursrechtelijke positie van visuele makers. Dit blad verschijnt twee keer per jaar om aangesloten beeldmakers en relaties op de hoogte te houden van de ontwikkelingen op het gebied van auteursrecht en de werkzaamheden van Pictoright.

Mocht je naar aanleidingen van de inhoud opmerkingen of vragen hebben, stuur dan een mailtje naar redactie@pictoright.nl

PICTORIGHT

Visuele auteursrechten Nederland
Sarphatistraat 606-608
1018 AV Amsterdam
Postbus 15887
1001 NJ Amsterdam

T 020-589 18 40
F 020-412 4269

www.pictoright.nl

 → twitter.com/pictoright
 → facebook.com/pictoright
 → instagram.com/pictoright

ISSN: 2210-9951

INLEIDING

KUNSTZAKEN

Soms lijkt het of de auteursrechtwereld een groot overlegcircus is, waar iedereen om grote potten geld heen draait. Kabelgelden, leenrechtgelden, thuishopiegelden; er zijn veel verschillende soorten collectieve rechten die ook nog eens constant in beweging zijn. Uiteraard gaat veel van de informatie die wij verstrekken over deze rechten. Maar ook de 'gewone' auteursrechtzaken gaan door en we vinden het belangrijk om daar ook aandacht aan te besteden. Deze keer een verdiepend artikel over appropriation art, met een update van de nationale en internationale ontwikkelingen op dit gebied.

Er valt meer te lezen over ontwikkelingen op het gebied van kunst. Zo beschouwen we de ongrijpbare praktijk van NFT's weer eens, waar nog veel onduidelijk is, maar waar inmiddels wel miljarden in omgaan. Opvallend is dat we steeds vaker hybride NFT's zien, die de koper de keuze geven tussen het fysieke of het digitale werk.

We nemen in dit nummer ook afscheid van Wim Drion, die zich al vijftig jaar lang op veel verschillende wijzen inzet voor de beeldende kunstsector. De afgelopen jaren was hij voorzitter van de Stichting Continuïteit Beeldrecht, het overlegorgaan voor de beeldende kunstsector binnen Pictoright. Wij zijn hem zeer dankbaar voor alles wat hij voor de sector betekend heeft.

Een aantal jaar geleden hebben we in een onderzoek aan onze aangeslotenen gevraagd wat men van onze organisatie vond. Daar kwam uit dat men bijzonder tevreden was, maar wel onvoldoende beeld had van de mensen die bij Pictoright werken. Daarom plaatsen we nu weer een groepsfoto met alle medewerkers van Pictoright. Dan weet je wie er voor je aan het werk zijn!

Mede namens al deze collega's wens ik iedereen fijne feestdagen en alvast een gelukkig nieuwjaar.

Vincent van den Eijnde

directeur Pictoright
vincent@pictoright.nl

Vincent van den Eijnde

FOTO: MICHEL VAN NIEUWERK

WEBSITE FEDERATIE BEELDRECHTEN

De Nederlandse beeldmakersorganisaties hebben dit jaar hun krachten gebundeld in de Federatie Beeldrechten. De federatie is een samenwerkingsverband tussen de Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars (BBK), Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers (BNO), BOK Beroeps Organisatie Kunstenaars, Dutch Photographers (DuPho), Kunstebond, Nederlandse Vereniging van Journalisten / Nederlandse Vereniging van Fotojournalisten (NVJ/NVF), Platform Beeldende Kunst (Platform BK) en Pictoright. Zij zetten zich samen in voor een betere auteursrechtelijke positie van beeldmakers.

In oktober is de website www.federatiebeeldrechten.nl gelanceerd met nieuws en achtergrondinformatie. Hier vind je onder andere updates van de verschillende dossiers waaraan de federatie werkt.

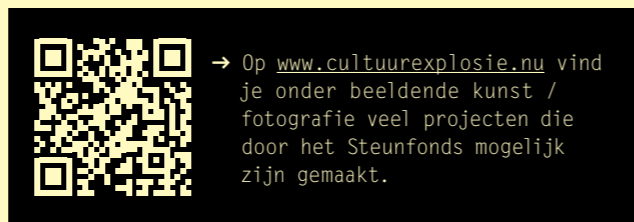

→ Bekijk het laatste nieuws op www.federatiebeeldrechten.nl

UITKERINGEN STEUNFONDS 2022

Eind september is de uitslag van het Pictoright Steunfonds verzonden. Zo'n 1400 makers hebben dit jaar een bijdrage uit het Pictoright Steunfonds 2022 uitgekeerd gekregen. Het bedrag kon vastgesteld worden op € 1515 voor degenen die voor de regelingen 'Steunfonds 2022' en 'Steunfonds startende maker' in aanmerking kwamen. Makers die recht hadden op de aanvulling 'Steunfonds 2021' kregen een bedrag van € 640 uitgekeerd. Samen met de € 875 van afgelopen jaar komen zij in totaal dus ook tot een bedrag van € 1515.

Het Pictoright Steunfonds is een tijdelijk initiatief dat tot stand is gekomen in samenwerking met VOICE en mede mogelijk is gemaakt door het ministerie van OCW. Het ministerie heeft een bedrag ter beschikking gesteld om beeldmakers die geraakt werden door de coronamaatregelen te ondersteunen. Op dit moment is het de verwachting dat er geen nieuwe ronde komt van het Pictoright Steunfonds.

→ Op www.cultuurexplosie.nu vind je onder beeldende kunst / fotografie veel projecten die door het Steunfonds mogelijk zijn gemaakt.

ONDERHANDELINGEN SOCIALE PLATFORMS

We hebben al veel over de aanpak van de 'value gap' geschreven: per 7 juni 2021 staat er in onze Auteurswet dat social media platforms toestemming moeten krijgen van makers voor de afbeeldingen van die makers die daar openbaar worden gemaakt. Met andere woorden: er moet een regeling worden getroffen voor afbeeldingen van de professionele makers die Pictoright vertegenwoordigt.

Pictoright is hiermee aan de slag gegaan en voert onder mandaat van vele bij haar aangesloten rechthebbenden onderhandelingen met een groot platform. We kunnen hier helaas niet meer over melden dan dat we in juni al deden. Het is niet duidelijk hoe lang deze onderhandelingen nog gaan duren of dat er misschien toch een rechtszaak nodig is om tot een goede en eerlijke regeling te kunnen komen.

KOM OP VOOR JE KUNST IN DE OPENBARE RUIMTE

Bij Pictoright komen veel vragen binnen over kunst in de openbare ruimte. Mag iemand een foto van jouw muurschildering gebruiken voor een website? Of zelfs als poster aanbieden in een webshop? Wat kun je doen als jouw kunstwerk slecht onderhouden wordt of als de gemeente besluit het te verplaatsen of zelfs te vernietigen – speelt het auteursrecht dan nog een rol?

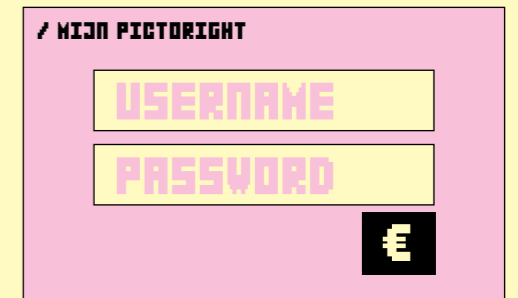
Om makers en hun opdrachtgevers te helpen goed om te gaan met kwesties rondom aantasting, sloop, verplaatsing, onderhoud en reproductie heeft Pictoright een online rechtenwijzer ontwikkeld die houvast biedt bij lastige dilemma's. Aanvullend op de interactieve FAQ's is een pakket standaardbrieven opgesteld die kunstenaars zelf kunnen versturen naar inbreukmakers. De tool wordt momenteel uitvoerig getest door het Pictoright-team. Begin volgend jaar is hij beschikbaar. Bij de lancering publiceren we ook onze tweede online special, die dit keer geheel gewijd is aan kunst in de openbare ruimte.

FINANCIËLE INFORMATIE AAN DE BELASTINGDIENST

Pictoright is verplicht om jaarlijks informatie te verstrekken aan de Belastingdienst over uitbetaalde rechtenvergoedingen. Dat wordt met een moeilijk woord renseigneringsverplichting genoemd. Rechthebbenden die btw-plichtig zijn, kunnen door de belastingdienst eenvoudig worden gekoppeld aan hun btw-identificatienummer, dat al bij Pictoright bekend is. Natuurlijke personen zonder btw-nummer worden op basis van hun burgerservicenummer door de belastingdienst geïdentificeerd. Pictoright heeft deze gegevens eerder wel gehad, maar die zijn wegens de privacy wetgeving verwijderd. De wetgeving hierover is nu aangepast. In het najaar zullen we deze specifiek groep rechthebbenden opnieuw om hun burgerservicenummer vragen.

UPDATE MIJN.PICTORIGHT.NL

In het vorige magazine berichtten we dat het online portal van Pictoright is uitgebreid. Ruim 1500 rechthebbenden die zijn aangesloten voor het beheer van hun individuele rechten of volgrechten hebben inmiddels ook hun meest recente specificaties van uitbetaling via mijn.pictoright.nl kunnen inzien. Ook kunnen zij daar hun gegevens aanpassen. De resterende groep zal bij de uitbetaling van rechten in december toegang krijgen tot de portal. Daarover krijgen ze nog bericht.

WIM DRION: PLEITBEZORGER VOOR DE KUNSTEN

Als bestuurder van Stichting Beeldrecht stond Wim Drion aan de wieg van Pictoright. De afgelopen jaren maakte hij zich als voorzitter van de Stichting Continuïteit Beeldrecht met vurig enthousiasme sterk voor de auteursrechtelijke belangen van kunstenaars. Nu geeft hij – met lichte weemoed – het stokje door.

Er is een moment geweest waarop hij voor de keuze stond om serieus de politiek in te gaan. Maar Wim Drion koos voor de kunst: “Het knaagt aan me als ik een paar dagen niets maak, ik zou dat nooit willen missen.” Hij begint de dag vaak met tekeningen van kleine stukjes natuur die uitgroeien tot aquarellen. De rest van de tijd werkt hij het liefst met olieverf op doek. De schilderijen die rijndijk in zijn atelier aan de Amsterdamse Binnenkadijk staan, bevestigen dat Drion zelden stil zit. Toch liet hij de politieke arena tussen het schilderen door niet links liggen: in verschillende bestuursfuncties komt hij al meer dan vijftig jaar op voor de belangen van kunstenaars en kunst. Je hoeft niet lang met Wim Drion te praten om te weten dat hij hart voor de zaak heeft, en het talent om daar met beleidsmakers, ministers en zelfs de koningin over in gesprek te gaan.

Nachtwach bezetting

Die maatschappelijke betrokkenheid en het streven naar erkenning voor zijn vak was er al toen hij afstudeerde aan de Gerrit Rietveld Academie. Een belangrijk moment was de bezetting van de Nachtwachtzaal in het Rijksmuseum door een groep kunstenaars in 1969. Drion zat zelf niet onder de Nachtwacht om te protesteren tegen het cultuurbeleid van minister Marga Klompé, maar de actie zette hem wel aan het denken over hoe kunst wordt gewaardeerd in de samenleving. “In die tijd wás er nauwelijks cultuurbeleid, kunst hing er een beetje bij, werd als een soort hobby gezien.”

Gaandeweg werd hij een vurig pleitbezorger voor een volwaardiger positie van de kunstenaar en zijn werk. “Beide leveren een belangrijke bijdrage aan het maatschappelijk welzijn. En toch staat kunst bijna altijd achteraan de rij in het gedecentraliseerde beleid; gemeentes kiezen eerder voor een sportkantine dan voor kunst.

Terwijl de overheid kunst juist veel toegankelijker zou moeten maken. En ik geloof ook dat we kunstenaars met hun frisse creatieve blik veel meer moeten inzetten bij het oplossen van maatschappelijke problemen.”

Beeldrecht

De basis voor ruim vijftig jaar lobbyen en besturen werd gelegd bij BBK 69, een afsplitsing van de BBK. Jaren later bij Stichting Beeldrecht raakte Drion zeer intensief in de politiek rondom het auteursrecht en de SoCu-gelden betrokken dan gedacht: “Ik werd gevraagd voor een club van gezellige mensen, maar op het moment dat ik erin kwam brak de pleuris uit. Ik heb nog nooit zo veel vergaderd als toen.” Toen het belang van de kunstenaars in die tijd steeds meer op een zijspoor belandde bij de uitvoerende organisatie, speelde hij een grote rol bij het weer zelfstandig maken van Beeldrecht. Een aantal jaar later was hij nauw betrokken bij de fusie in 2008 tussen Beeldrecht, de Visuelen, Scio en Burafo.

Wim Drion, Drijvers, Floats Balakia, 2020

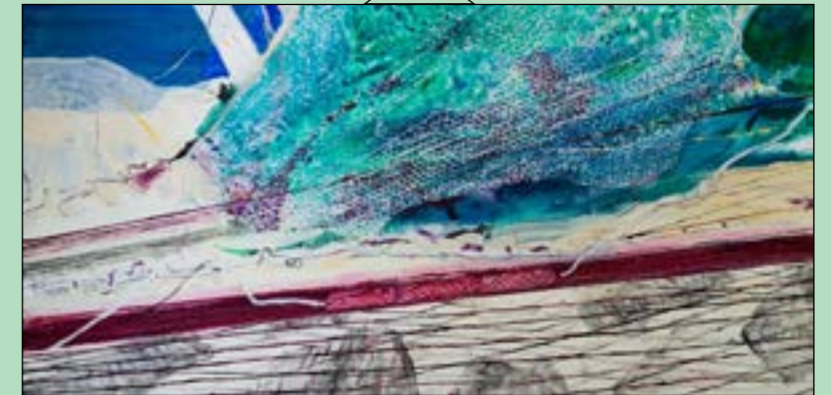
Zijn handtekening staat op het document dat de start van Pictoright op 1 januari 2008 bezegelt.

Pictorightprijs

Weer vijftien jaar later ziet hij dat nog altijd als een goede keuze: “Pictoright heeft een deskundig team dat het uitgesproken goed doet. Ze zijn het geaccepteerde aanspreekpunt voor de overheid op het gebied van auteursrecht, zowel op nationaal als Europees niveau. Maar ook voor makers: zij kunnen je helpen bij zaken waar je tegenaan loopt. Het auteursrecht is zo ontzettend in beweging, denk alleen al aan volgrecht of het gebruik van Facebook. Voor typisch individuele persoonlijkheden als kunstenaars is het plezierig dat er een organisatie is die op de winkel past als wij lekker in ons atelier bezig zijn.”

Al die tijd heeft Drion als voorzitter van de Stichting Continuïteit Beeldrecht de belangen van de beeldend kunstenaars bewaakt binnen het totaalpakket van Pictoright. Het bestuur van Continuïteit Beeldrecht draagt twee leden uit de kunstwereld aan voor het grotere Pictoright-bestuur en geeft gevraagd en ongevraagd advies, vooral op het gebied van de SoCu-gelden. Iedere geldstroom is belangrijk, benadrukt Drion, want de kunstenaars staan er slecht voor: “De meeste kunstenaars verdienen minder dan het minimumloon, en er is bijna niets meer over van de vroegere overheidssteun.” Zijn onverminderde inzet om het tij te keren heeft hem in 2018 de Pictorightprijs doen winnen.

**“GEHEENTES KIEZEN
EERDER VOOR EEN
SPORTKANTINE DAN
VOOR KUNST”**

Wim Drion, Visnetten, 2020

Gezonde discussie

De vergaderingen van Continuïteit Beeldrecht zijn uitgegroeid tot een platform voor brede discussies rondom de beroepsuitoefening van beeldend kunstenaars. Drion ziet het als grote winst dat de vertegenwoordigers van de beroepsverenigingen daar nu ook bij zijn aangeschoven. Zo vlak voor de Kerst is bijvoorbeeld nog uitgebreid met zijn allen gediscussieerd over de aankomende Kerstsale op het WG-terrein in Amsterdam, waar alle kunstwerken voor slechts honderd euro de deur uitgaan. Drion is daar kritisch over: “Voor je het weet gaan mensen denken dat dat de prijs is van kunst, en dat is in het nadeel van de kunstenaar.”

Toch zegt hij niet dat je er absoluut niet heen moet gaan, het gaat hem meer om de bewustwording van zowel kunstenaar als koper. “Het leuke is dat je daar in de Stichting Continuïteit Beeldrecht openlijk over kunt discussiëren. Het is een fantastische plek om ongedwongen te kunnen brainstormen en debatteren.”

Krachten bundelen

Met het einde van zijn bestuurstermijn in zicht, heeft hij zich de laatste maanden sterk gemaakt om de versnipperde lobby van de verschillende kunstenaarsverenigingen te bundelen in één stem, met meer politieke slagkracht. Er is een onderzoek gestart naar de mogelijkheid tot meer onderlinge samenwerking. Wie hem zal opvolgen in dat uitdagende traject weet hij nog niet, maar hij hoopt dat diegene zich ook zal storten op het betrekken van jongere kunstenaars – nog zo'n uitdaging. “Het is belangrijk om de nieuwe generatie makers bewuster te maken van het belang van hun rechten en de noodzaak daarin gezamenlijk optrekken.”

Tekst Willemijn de Jonge

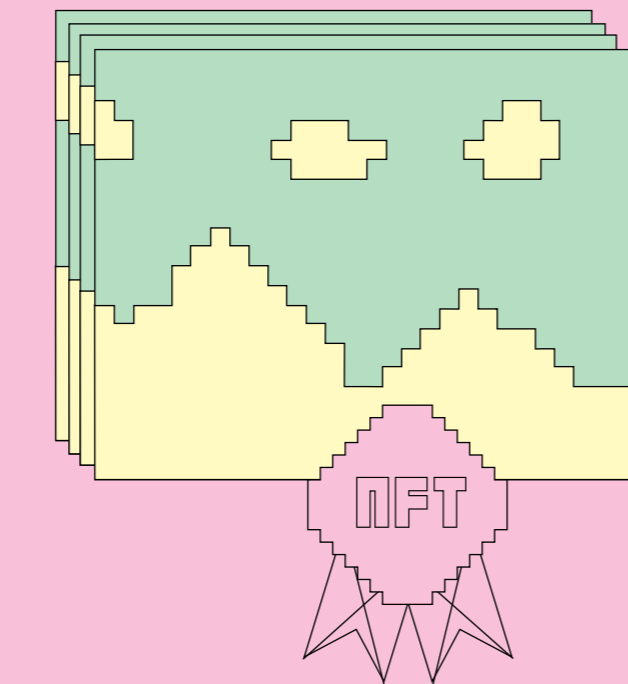
NFT: HYBRIDE, INBREUKMAKEND OF SMART?

Iedereen heeft het erover, er gaan miljarden in om: de handel in NFT's is een serieuze markt geworden. Pictoright houdt de ontwikkelingen in de gaten, waarbij we ons vooral richten op de auteursrechtelijke kant van NFT's.

In de jaarvergadering van 2021 hebben we uitgebreid stilgestaan bij NFT's (non-fungible tokens). Verschillende experts hebben toen uitgelegd wat de mogelijkheden waren van deze nieuwe vorm van digitale kunst. In het magazine van juni 2021 publiceerden we er ook een artikel over. Sindsdien is de handel in NFT's alleen maar toegenomen. Steeds meer makers ontdekken de mogelijkheden van NFT's. Ook is er gaandeweg steeds meer informatie beschikbaar over hoe je zelf NFT's kunt maken en op de markt brengen, lees hierover bijvoorbeeld de blog van de BNO via de QR-code onderaan dit stuk. Bij Pictoright blijven we ondertussen volgen wat er speelt rondom NFT's; hieronder een aantal opmerkelijke zaken.

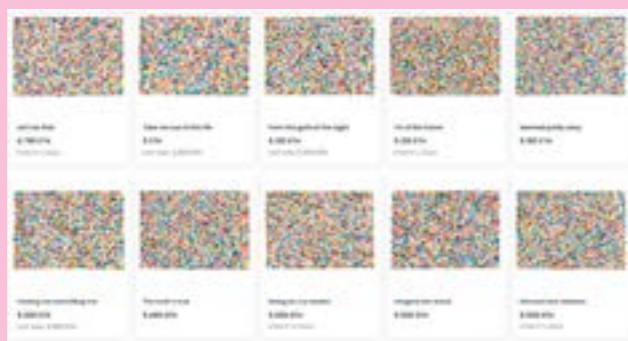
Hybride werken

In de eerste plaats zie je steeds vaker dat er voor een hybride aanpak wordt gekozen, waarbij de koper het werk zowel in digitale vorm als in fysieke vorm kan krijgen. Een goed voorbeeld is The Currency-collectie van Damien Hirst. Bij deze collectie die als NFT-project is gelanceerd, hadden de kopers uiteindelijk de keuze tussen het fysieke kunstwerk of de digitale variant, waarvan de laatste vaak kortweg 'de NFT' wordt genoemd. Aan het eind van het project in juni 2022 had meer dan de helft van de kopers gekozen voor het fysieke kunstwerk.

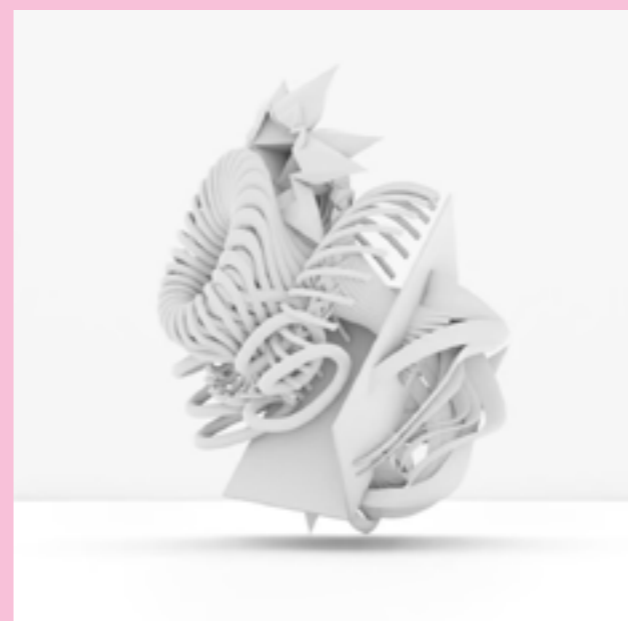

Maar ook bij het project Geometries van Frank Stella gaat het niet alleen om NFT's. Degenen die een kunstwerk uit deze collectie aanschaffen hebben de nadrukkelijke mogelijkheid om een fysiek werk te printen. Bij de aankoop wordt zelfs een handleiding meegeleverd.

Sommige aanbieders van NFT's lijken dus op twee gedachten te hinken. Het wordt dan een NFT-project genoemd, maar feitelijk gaat het (deels) ook om de verkoop van fysieke kunst.

Schermafdruk van OpenSea met zoekresultaten van 'Damien Hirst - The Currency'

Schermafdruk van OpenSea met zoekresultaten van 'Frank Stella: Geometries'

Inbreukmakende NFT's

Een ander steeds vaker voorkomend fenomeen is de inbreukmakende NFT. Een paar jaar geleden kon je nog zeggen dat vrijwel alle makers van NFT's een soort pioniers waren die de nieuwe mogelijkheden van deze kunstvorm aan het ontdekken waren. Maar nu de NFT meer bekendheid heeft gekregen, zie je ook steeds meer aanbieders die het uitsluitend om de verdiensten is te doen. En daarbij worden niet alleen eigen creaties aangeboden. Tik bijvoorbeeld 'Guernica' in op OpenSea en je krijgt talloze hits van NFT's die niet meer zijn dan een reproductie van het werk van Picasso. Het lijkt erop dat er nog steeds mensen zijn die ervan uitgaan dat auteursrecht vooral opgaat voor traditionele uitingen en dat de bescherming minder sterk is voor digitale toepassingen. Voor de goede orde: dat is niet het geval. Zonder toestemming van de rechthebbende op een werk is het niet toegestaan om een auteursrechtelijk beschermd werk als NFT aan te bieden. Ook al bestaat de NFT zelf vaak uitsluitend uit een bepaalde code die op een blockchain voorkomt, normaal gesproken is die code gekoppeld aan een bepaald werk (of een muzieknummer of toegangskaartje etc).

Schermafdruk van OpenSea met zoekresultaten van 'Guernica'

Bij NFT's wordt het werk bij de verkoop getoond, wat op zichzelf al alleen is toegestaan als de rechthebbende op dat werk daarvoor toestemming heeft gegeven. En de koper ontvangt normaal gesproken na de aankoop een 'exemplaar' van het werk. En daarmee is het auteursrecht een relevante factor. Pictoright is met buitenlandse zusterorganisatie aan het kijken hoe we tegen inbreukmakende NFT's kunnen optreden.

Smart contracts

Hoewel je kunt zeggen dat steeds meer makers en kopers enthousiast zijn geraakt over NFT's en er inmiddels relevante omzetten mee worden gehaald, zijn er nog steeds veel vragen te beantwoorden. Wat ontvangen kopers nu precies? Is er sprake van een vorm van eigendom? En hoe verhoudt de NFT-markt zich tot het volgrecht, met name in die gevallen waarin de NFT alleen betrekking heeft op een digitaal werk?

Maar niet alles is onduidelijk. Bij NFT's wordt veel geregeld via wat 'smart contracts' worden genoemd. In feite gelden die als contracten die gesloten worden tussen de aanbieder en de koper. Contracten die grotendeels ook buiten een NFT om zouden kunnen worden gesloten. Maar met een standaard NFT hoeft niet elke keer weer over de voorwaarden van een contract te worden gesproken. Misschien is dat wel de grootste verworvenheid van het fenomeen NFT.

Tekst Vincent van den Eijnde

MEER LEZEN?

→ [Artikel over NFT's in Pictoright Magazine juni 2021](#)

→ [Blog BNO Wat de NFT is hier aan de hand?](#)

DE PICTORIGHT- RICHTLIJN IN DE PRAKTIJK

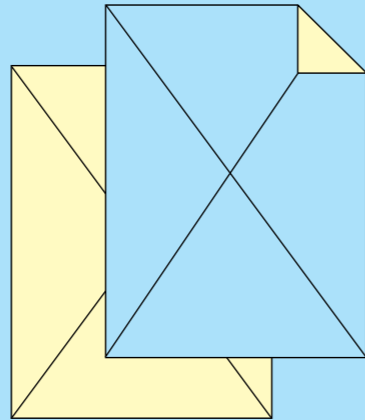
Begin 2021 lanceerde Pictoright de Richtlijn Appropriation Art waarin we een progressief standpunt innamen ten aanzien van ontleningskunst. We zijn twee jaar verder: hoe staan de discussies rond dit onderwerp er inmiddels voor? Heeft de richtlijn in de praktijk het beoogde effect?

Appropriation art of ontleningskunst bestaat uit het gebruik van werk van anderen in eigen werk, met een bepaalde bedoeling. Strikt genomen kan dit een auteursrechtinbreuk opleveren, terwijl veel kunstenaars die het toepassen dat niet als zodanig ervaren. Dat levert nogal wat onduidelijkheid op, zowel bij de maker van wie werk gebruikt is, als bij de maker die werk van anderen gebruikt heeft. Aangezien Pictoright vaak beide kanten van de medaille vertegenwoordigt, leek het goed om met behulp van een richtlijn meer duidelijkheid te krijgen over het beleid van Pictoright op dit onderwerp. Een lastige klus, want de gemoederen kunnen hoog oplopen als het aankomt op gebruik van 'werk in werk'. In de Richtlijn Appropriation Art die we begin 2021 lanceerden, stelt Pictoright dat ontleningskunst onder bepaalde voorwaarden moet kunnen.

Toepassing van de richtlijn

De afgelopen jaren heeft Pictoright deze richtlijn regelmatig toegepast, met name in gevallen waarin beide partijen makers zijn. Het blijkt goed te werken dat Pictoright een bemiddelende rol inneemt, waarbij het uitgangspunt is dat respectvol met elkaars werk wordt omgegaan. Dat betekent dat als er daadwerkelijk sprake is van appropriation art, geen gebruik wordt gemaakt van het verbodsrecht, om de expressievrijheid binnen de kunsten zo groot mogelijk te laten zijn. Wel kan het zo zijn dat naamsvermelding noodzakelijk is en dat als er via Pictoright auteursrechtelijke vergoedingen worden geïnd, deze zoveel als mogelijk tussen beide kunstenaars verdeeld worden.

Opvallend is dat de meeste beeldmakers die Pictoright hierover heeft geadviseerd heel goed kunnen leven met de uitgangspunten en toepassing van de richtlijn. En alhoewel de criteria uit de richtlijn noodgedwongen open zijn geformuleerd, lijken de meeste beeldmakers redelijk goed aan te voelen waar de grens ligt tussen appropriation art en een meer 'traditionele inbreuk'. Kennelijk is appropriation art dus een onderwerp dat lastig in concrete juridische bewoordingen te vatten is, maar door de meesten wel goed wordt aangevoeld.

Warhol versus Goldsmith

De richtlijn lijkt tot nu toe dus goed te helpen als instrument om te bemiddelen in conflicten waarbij het werk van de ene kunstenaar wordt gebruikt door een andere kunstenaar. Ondertussen is het recht op dit gebied wereldwijd in beweging. Zo buigt de Supreme Court van de Verenigde Staten zich momenteel over een zaak van fotograaf Lynn Goldsmith tegen de erven van Andy Warhol. In deze zaak gaat het om een foto van zanger en muzikant Prince die Goldsmith had gemaakt. Een tijdschrift had voor het gebruik van deze foto bij een artikel over Prince een licentie met haar afgesloten, waarin de bewerking van de foto door bekende popartkunstenaar Andy Warhol was meegenomen. Bij het overlijden van Prince publiceerde het tijdschrift opnieuw Warhols prent van Prince, maar ditmaal in een andere kleur en zonder Goldsmiths toestemming of naam. Het bleek dat Warhol zonder haar medeweten meerdere versies van de Prince-afdruk op basis van de foto had gemaakt, waarvan er slechts één destijds in het tijdschrift was verschenen. Inmiddels ligt deze zaak dus voor bij de hoogste Amerikaanse rechter. De uitkomst hiervan wordt door velen als bepalend gezien voor de praktijk van appropriation art; het is de eerste keer dat de Supreme Court een uitspraak doet over dit onderwerp. Waar appropriation artists als Jeff Koons, Richard Prince en ook Warhol onder de brede 'fair use'-excectie tot nu toe altijd veel ruimte kregen om zich bestaand auteursrechtelijk beschermd materiaal 'toe te eigenen', staat deze artistieke praktijk onder het Amerikaanse recht nu dus mogelijk op losse schroeven.

**"DE MEESTE BEELDMAKERS
KUNNEN GOED LEVEN
MET DE UITGANGSPUNTEN
VAN DE RICHTLIJN"**

Boven: Andy Warhol, Orange Prince, 1984
Onder: Lynn Goldsmith, Prince, 1981

Europese versoepeling?

Ook in Europa is de wetgeving en rechtspraak over appropriation art in beweging. Maar in tegenstelling tot de VS, lijkt het recht zich in Europa in het voordeel van de appropriation artist te ontwikkelen. Bij het implementeren van de meest recente Europese auteursrechtlijn hebben de wetgevers van Duitsland en Spanje de reikwijdte van de uitzondering op het auteursrecht voor parodie, pastiche en karikatuur uitgebreid door het tot voor kort vrij vage en onderbelichte concept 'pastiche' verder uit te werken. Pastiche werd lang gezien als een subcategorie van het begrip parodie, waardoor een humoristische intentie van de appropriation artist nodig was om hier een beroep op te kunnen doen. In Duitsland en Spanje is dat sinds de implementatie niet meer noodzakelijk. Daar wordt inmiddels aangesloten bij de betekenis die de term pastiche heeft in het culturele veld. Deze is een stuk breder dan de betekenis van 'parodie'. Het concept 'pastiche' omvat historisch gezien zowel 'mix-and-match' praktijken waarbij bestaand materiaal wordt samengevoegd tot iets nieuws, als imitatie om een bepaalde boodschap over te brengen. Dit hoeft niet per se kritisch of humoristisch te zijn, maar kan bijvoorbeeld ook de vorm hebben van een hommage. Een parodie kan volgens sommigen juist gezien worden als een pastiche waar humor aan is toegevoegd!

**"IN EUROPA LIJKT
HET RECHT ZICH IN
HET VOORDEEL VAN
DE APPROPRIATION
ARTIST TE ONTWIKKELEN"**

Geslaagd beroep in Duitsland

De Duitse kunstenaar Martin Eder deed recent in de zaak over zijn werk The Unknowable (2018/19) een geslaagd beroep op de pastiche-uitzondering, nadat onder meer enkele kunsthistorici als experts in deze zaak zijn werk onder deze artistieke traditie schaalden. Belangrijk in deze afweging waren de zichtbare verschillen met het werk dat hij had gebruikt: voor een geslaagd beroep wordt namelijk een minimum aan creatieve eigen inbreng vereist. Bovendien was in dit geval van belang dat Eder één fysiek schilderij had gemaakt, dat slechts op één plek tegelijk zichtbaar kan zijn, namelijk wanneer het geëxposeerd wordt. Het concurreerde mede daarom niet met de digitale afbeelding die Eder had gebruikt, en had geen effect op de vermarktbaarheid van het originele werk.

APPROPRIATION

Martin Eder, The Unknowable, 2018-2019

Spaanse memes

Ook in Spanje is sinds kort een pastiche-uitzondering opgenomen in de Auteurswet. Deze uitzondering was specifiek bedoeld om de makers van zogenaamde online 'memes' te beschermen tegen auteursrechtelijke claims, maar is ook expliciet toepasbaar in de analoge context, bijvoorbeeld op appropriation art. Volgens de Spaanse wet dient een appropriation artist of meme maker om onder deze uitzondering te vallen een werk te transformeren door bepaalde kenmerkende elementen uit een bestaand werk te nemen, en die elementen zodanig te combineren dat de indruk van een zelfstandige schepping wordt gewekt. Net als in Duitsland moet er dus creatieve eigen inbreng zijn. Bovendien mag er geen gevaar voor verwarring met de oorspronkelijke werken worden gecreëerd en mag geen schade worden berokkend aan het oorspronkelijke werk of de auteur ervan. Dit zou schade kunnen zijn in de vorm van reputatieschade, maar ook kunnen betekenen dat, net als in Duitsland, er geen marktconcurrentie mag zijn met het originele werk.

Pastiche en de Pictoright-richtlijn

In Spanje en Duitsland reguleert de pastiche-uitzondering nu dus hoe om moet worden gegaan met geschillen tussen makers over appropriation art. Ook in Nederland hebben we een uitzondering voor gebruik voor 'parodie, pastiche en karikatuur'. Betekent dit dat de Richtlijn Appropriation Art van Pictoright binnenkort overbodig is geworden, omdat een beroep op de pastiche-uitzondering kan worden gedaan? Nee, voorlopig niet. De Nederlandse wetgever heeft zich niet expliciet uitgelaten over de interpretatie van de pastiche-uitzondering, en ook de

Daniel Conway, Scorched Earth, 2012

rechters in Nederland en op Europees niveau hebben hier nog geen uitspraak over gedaan. Er is dus nog geen aanleiding om aan te nemen dat gebruik voor het creëren van een pastiche ook in Nederland een uitzondering vormt op de exclusieve rechten van een maker. Wel zie je dat zowel in Spanje als in Duitsland bepaalde aspecten uit de richtlijn terugkomen in de uitleg van de pastiche-uitzondering. Zo wordt waarde gehecht aan het aanwezig zijn van een nieuwe artistieke betekenis ten opzichte van het gebruikte werk, en aan de vraag of door de appropriation artist impliciet of expliciet duidelijk wordt gemaakt dat er bestaand materiaal is gebruikt. Door rechters worden dus vergelijkbare elementen in hun oordeel worden meegenomen. Voorlopig wordt dan ook voor interne geschillen tussen aangeslotenen door Pictoright met goed resultaat de Richtlijn Appropriation Art gehanteerd.

Tekst Hanneke Holthuis & Luna Schumacher

MEER OVER WETEN?

Kijk dan eens naar onze [online special](#) over appropriation art.

VERKOCHT

Willem Gerard Hofker, Balische zusjes op 't tempelfeest, 1940

VEILINGRECORD VOOR BALISCHE ZUSJES

Bij het Zeeuws Veilinghuis in Middelburg werd de hoogste opbrengst ooit behaald voor kunst op een Nederlandse veiling. Het schilderij 'Balische zusjes op 't tempelfeest' van de Nederlandse kunstenaar Willem Gerard Hofker (1902-1981) werd verkocht voor een hamerprijs van € 1.600.000. Zijn achternicht Seline Hofker werkt al jaren aan meer naamsbekendheid voor deze schilder en legt

een oeuvre-archief aan waarvoor zij de wereld afzoekt naar zijn werk en brieven. Mede dankzij deze acties raken schilderijen zoals deze niet in de vergetelheid. Voor 'Balische zusjes op 't tempelfeest' int Pictoright € 12.425,62 aan volgrecht, waarvan € 670,98 administratiekosten. Aan de rechtshabbers wordt € 11.754,64 uitgekeerd.

Tekst Marcel van de Graaf

[Lees hier](#) het uitgebreide essay dat Seline Hofker over dit werk schreef

EVEN VOORSTELLEN

PICTORIGHT FONDS

MEER DIVERSITEIT IN KINDERBOEKEN

Bij het Pictoright Fonds kun je zes keer per jaar een project indienen dat van belang is voor beeldmakers. Dit jaar zijn er vanuit het fonds 42 projecten ondersteund, waarvan het kinderverhalentrajec van ROSE stories er één was.

Fair practice
Onder begeleiding van een ervaren coach werken schrijver en illustrator naar een eindpresentatie toe. Daarin pitchten ze de cover, achterflaptekst, een hoofdstuk en een aantal illustraties voor gerenommeerde uitgeverij en boekhandels. ROSE stories kreeg vorig jaar al een bijdrage van het Pictoright Fonds om de deelnemende illustratoren fair te kunnen betalen voor hun werk. Dat zorgt voor professionele presentaties; de vorige editie leverde twee boeken op die binnenkort worden uitgegeven. Het Pictoright Fonds kende ook dit jaar weer een bijdrage toe voor de deelnemende illustratoren. De kandidaten uit deze nieuwe ronde zullen hun verhalen in januari 2023 in de Centrale Bibliotheek in Den Haag pitchten.

Talent is niet voorbehouden aan 'the happy few', maar de kans om iets met dat talent te doen helaas vaak wel. Daar wil ROSE stories verandering in brengen met de ROSE academy. Om een impuls te geven aan een diverser aanbod van kinderboeken, startte ROSE stories in 2017 een kinderverhalentrajec gericht op inclusiviteit. Dit talentontwikkelingsprogramma koppelt sindsdien elk jaar tien beginnende schrijftalenten aan tien illustratoren met een diverse achtergrond. Het idee is dat daar een boek uit voortkomt dat de makers een stap verder helpt en de lezers bedient van iets nieuws.

Tekst Marije Kaashoek

Debuutschrijver Nancy Bosmans en illustrator Lisa van Winsen tekenden naar aanleiding van hun presentatie een contract bij uitgeverij Condor voor De Boelabas, dat waarschijnlijk in de zomer van 2023 gepubliceerd wordt.

Debuutschrijver Souad Hatrouf en illustrator Ramona Treffers wisten met hun pitch uitgeverij Leopold te winnen voor Confetti Vriendschap.

TOT VOLGEND JAAR!

We hebben dit jaar met je gemeild en misschien ook gebeld, maar een gezicht erbij is altijd fijn. Hier zijn we dan. Niet iedereen staat erop, maar met zijn zestien op de trap is al heel wat. Samen zorgen we ervoor dat de aangesloten beeldmakers krijgen waar ze recht op hebben. En daar gaan we volgend jaar natuurlijk gewoon mee door. Tot dan!

1. Marcel van de Graaf (manager licenties & communicatie), 2. Marije Kaashoek (manager fonds), 3. Karina Peon (collectieve rechten & financiële administratie), 4. Arlette Bekink (manager collectieve rechten), 5. Nicole Engelman (controle), 6. Bianca Nieuwenhoven (fonds & collectieve rechten), 7. Sylvia Burggraaf (financiële administratie), 8. Vincent van den Eijnde (directeur), 9. Hanneke Holthuis (general counsel/hoofd juridische zaken), 10. Yorna Friemann (individuele rechten / team lead inventarisatie & AIR), 11. Julia Soede (fonds & projecten), 12. Sander van de Wiel (manager individuele rechten), 13. Babat Belder (juridische zaken & manager volgrecht), 14. Annemariëke Hooij (office manager), 15. Luna Schumacher (juridische zaken) 16. Joanne Zwart (relatiebeheer & volgrecht),

Niet op de foto: Hicham Hafid (projecten), Kim Jansen (inventarisatie), Bo Kozlowski (office assistent), Eva Kreuger (inventarisatie & projecten), Rooya Nazemi (projecten), Micon Roest (databeheerder), Marike Saaf (office assistent).

